

ნანა კუცია¹, მირანდა თოდუა²

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

DOI: <https://doi.org/10.52340/sou.2023.19.13>

**ფოლკლორულ-მითოლოგიური შრეები
ტომას სტერნზ ელიოტის „ბერწ მიწაში“ (ოთარ ჩხეიძის თარგმანი)**

აბსტრაქტი. ტომას სტერნზ ელიოტის სტილი და წერის მანერა იმდენად ახლებური იყო, რომ მწერალმა 1915 წლამდე ვერაფრის გამოქვეყნება ვერ მოახერხა. ჭეშმარიტი პოეზია, ელიოტის აზრით, იმპერსონალურია. პოეტის გონება ყოველივეს ახალ გამოცდილებად გარდაქმნის. ელიოტის ტრადიციული ლიტერატურათმცოდნეობით აზრთან დაპირისპირებულმა პირველმა კრებულმა კრიტიკული ესეებისა - „წმინდა ტყემ“ (როსტომ და პაატა ჩხეიძეების თარგმანში - „სადვთო ტყე“), პოემა „ბერწ მიწასთან“ ერთად, ავტორს დიდი პოპულარობა მოუტანა. ტექსტი თანადროულ ცივილიზაციას სიმბოლური სახეების, ბიბლიური და მითოლოგიური ალუზიების, აღმოსავლური თუ დასავლური მითოლოგიურ-ლიტერატურული პარადიგმების ერთგვარი კალენდოსკოპური კონსტრუირებაა.

ელიოტის მთავარი მიღწევა ურბანული ცივილიზაციის შესაბამისი რიტმისა და სიმბოლოების პოვნაა. ელიოტის კითხვა მკითხველის ინტელექტის, მწერლის პოეზიისათვის დამახასიათებელი რთული ლიტერატურული, ფილოსოფიური, მითოლოგიური ალუზიების გაშიფვრის უნარის დიდი გამოცდაა. ქართულ ენაზე არსებობს „ბერწი მიწის“ ზვიად გამსახურდიასეული, მედეა ზაალიშვილისეული, ზვიად რატიანისეული, გია ჯოხაძისეული და ოთარ ჩხეიძისეული თარგმანები.

შევსწავლეთ ოთარ ჩხეიძის - თანამედროვე ქართული ლიტერატურის ერთ-ერთი გამორჩეული და საინტერესო წარმომადგენლის თარგმანი. წარმოვადგინეთ ეგრეთ წოდებული ცნობიერების ნაკადის ანარეკლი პოეტის შემოქმედებაში. ავტორი რეფლექსირებს ყოფიერების ქაოტურობას. პოემის ეპი-

¹ **ნანა კუცია**, ფილოლოგიის დოქტორი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

² **მირანდა თოდუა**, ფილოლოგიის დოქტორი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი.

კურ ქსოვილში უკიდურეს ნატურალიზმს სიმბოლიზმი ერწყმის და ორიგინალის ეს თავისებურება შენარჩუნებულია ოთარ ჩხეიძისეულ თარგმანშიც.

საკვანძო სიტყვები: ელიოტი, ჩხეიძე, „ბერწ მიწაში“, თარგმანი, ცნობიერების ნაკადი, რეფლექსურობა, ყოფიერება, სიმბოლიზმი, ნატურალიზმი, თავისებურება.

Nana Kutsia¹, Miranda Todua²

Sokhumi State University

**Thomas Stearns Eliot, „The Waste Land“ –
Biblical-Mythological Allusions (Translator – Otar Chkheidze)**

Abstract. The style and tone of Thomas Stearns Eliot were so new that the author did not manage to get anything published until 1915.

True poetry, Eliot thought, is impersonal. The poet's mind is a catalyst which causes disparate elements of experience to fuse into new wholes. Eliot's first volume of criticism „The Sacred Wood“ (1920) though it infuriated conservative critics, became suddenly influential and his poem, „The Waste Land“ (1922) made him famous.

The poem portrayed the desiccation of modern civilization by means of a kaleidoscopic use of symbolic imagery, biblical and mythological allusions, and a carefully organized system of references to a variety of myths and literary works, both occidental and oriental.

Eliot's great achievement was to create rhythms and images corresponding to the tensions and stresses of modern urban life. Eliot's poetry makes a great demand on the reader's education, on his capacity to understand the complex allusions, literary, philosophical, mythological, that characterize the poet's verse. There are Georgian translations of „The Waste Land“ by Zviad Gamsakhurdia, Medea Zaalishvili, Zviad Ratiani, Grigol (Gia) Jokhadze and Otar Chkheidze. We have studied translation of Otar Chkheidze, one of the most important and interesting representatives of modern Georgian literature.

By the way of rendering the working of the poem's characters' minds the translator introduced the so-called stream-of-consciousness technique recording the flow of their thoughts and sensations with all complex associations attached to them. The author and the translator reflect the chaos of existence.

The poem remains a highly subjective epic of futility whose extreme naturalism is blended with symbolism in Georgian translation as well as in original.

Key words: Eliot, Chkheidze, „Greek land“, translation, stream of consciousness, reflexivity, existence, symbolism, naturalism, peculiarity.

---

¹ Nana Kutsia, Doctor of Philology, Associate Professor of Sokhumi State University.

² Miranda Todua, Doctor of Philology, Associate Professor of Sokhumi State University.

ძირითადი კვლევა. მეოცე საუკუნის დასაწყისის სულიერ ყოფას ასე აღწერს ჰერმან ჰესე („ქაოსში ჩახედვა“): „უკვე ნახევარი ევროპა, ყოველ შემთხვევაში, სულ მცირე, ევროპის აღმოსავლეთის ნახევარი მაინც, ქაოსის გზას ადგას. წმინდა სიმლეგეში მთვრალი მოძრაობს უფსკრულის გასწვრივ და მღერის, მღერის მთვრალი, ჰიმნის კილოზე ისე, როგორც დმიტრი კარამაზოვი მღეროდა. ამ სიმღერებზე ბიურგერი (ობივატელი) განაწყენებული იცინის, წმინდანი და ვიზიონერი კი მათ ცრემლმორეული უსმენს“ (Fecce, 1998: 68).

ადამი, ბიბლიური კონცეპტით, მიწისაგან შექმნა ღმერთმა (მიწა - „ადამაჰ“. ებრაული ენა ერთმანეთისაგან განასხვავებს ნაყოფიერ და უნაყოფო მიწას - ნაყოფიერი - „ადამაჰ“, უნაყოფო - „ერეც“). თავდაპირველად მიწა კურთხეული იყო, მაგრამ ადამიანის პირველცოდვის გამო დაიწყევლა, უფალმა უთხრა ადამს, რომ ცოდვის გამო მიწა მხოლოდ „ეკალსა და კუროსთავს აღმოუცენებს“ (შესაქმე).

„აბოს წამებაში“ ვკითხულობთ, რომ უფალმა „დაწყეული იგი ქუეყანაი (მიწა) ნაყოფითა კურთხევისაითა ადავსო“ (საბანისძე, 1987: 14).

„**Shall I at least set my lands in order?**“ – „**ოდესმე მოვიყვან ჩემს მიწას წესრიგში?!“** - იკითხავს მოდერნიზმის გამორჩეული პოეტი - ტომას სტერნზ ელიოტი საკულტო ტექსტში „ბერწი მიწა“ (აქ „მიწა“ აღნიშნავს როგორც მაკროკოსმოსს, სამყაროს, ასევე - მიკროკოსმოსს, პერსონალურ ადამიანურ სულსაც).

„პოეტი იმდენადაა თავისი ეპოქის შვილი, რამდენადაც შეუძლია მიანიშნოს თავის დამოკიდებულებაზე ქრისტიანულ ტრადიციასთან ისე, რომ სიყალბე არ შეეპაროს... განახლების სურვილი სირთულეებთანაა დაკავშირებული“ (ბრუკსი, 2014: 62).

„ელიოტის პოეზიის გაქართულება უკეთ ჩავგახედებს ქართული მოდერნიზმის განვითარების შესაძლებლობებში - თუ რა შეიძლება მიგველო და რა დაიკარგა“ (ჩხეიძე, 2014: 57). (ბელა წიფურას შეფასებითაც, ქართული მოდერნიზმი შეწყვეტილი პროექტია“). ტომას სტერნზ ელიოტის „ბერწი მიწა“ (თარგმანის ვარიანტებით - „უნაყოფო მიწა“, „იავარქმნილი მიწა“) მსოფლიო მოდერნიზმის ერთ-ერთი საკულტო, ქრესტომათიული ტექსტია (ჯეიმზ ჯოისის „ულისესთან“, მარსელ პრუსტის რომანთა ციკლთან - „დაკარგული დროის ძიებაში“... ერთად).

საკულტო ტექსტი რამდენჯერმე ითარგმნა ქართულად: ზ. გამსახურდია („უნაყოფო მიწა“, აკლია 2 თავი: „ჭადრაკის თამაში“ და „აღმოდებული ქადაგება“), ოთარ ჩხეიძე („ბერწი მიწა“, 1985, „ლიტერატურული საქართველო“; ხელახალი გამოცემა, პაატა ჩხეიძის კომენტარებითა და ბოლოსიტყვაობით - 2014), მედეა ზაალიშვილის, გია ჯოხაძისა და ზვიად რატიანის თარგმანები.

„ძნელია დასახელება თანამედროვე მსოფლიოში ისეთი პოეტისა, რომლის შემოქმედებაშიც ესოდენ სრულყოფილად არეკლილიყოს ახალი ცივილიზაციის, ახალი კულტურის თავისებურებანი... ნათელი უნდა მოეფინოს იმ კულტურულ-ისტორიულ წანამძღვრებს, რომელნიც საფუძვლად დაედო ელიოტის შემოქმედებას... ელიოტის მრწამსით, არ არსებობს ტრადიცია, როგორც ძველის, გარდასული ჟამის კუთვნილება - *პოეტი იმდენად ცოცხლად უნდა განიცდიდეს ტრადიციას, რომ აქციოს იგი თანამედროვეობად, ამით პოეტი თავისუფლდება დროისაგან, ეზიარება უდროობის, უჟამობის შეგრძნებას, რაც არის, ამავე დროს, ისტორიის ჭეშმარიტი შეგრძნება...* როდესაც იქმნება ხელოვნების ახალი ნიმუში, მაშინვე გარკვეული რამ ემართება ყველა ძველ ნიმუშს ხელოვნებისას - უკვე არსებული ძეგლები ქმნიან იდეალურ წყობას ურთიერთშორის, რომელთა მოდიფიცირებაც ხდება ახალი ქმნილების შემატებით... ურთიერთმიმართებანი, პროპორციები, ღირებულებები თითოეული ნამუშევრისა ხელახლა უნდა შეეგუონ ახალ მთლიანობას...“ (გამსახურდია, 1990: 251) - სწორედ ამ პრინციპითაა ნაგები „ბერწი მიწა.“

ზვიად გამსახურდიასავე დაკვირვებით, **„არსებობს ლიტერატურის ორგვარი ისტორია - ერთი - დაწერილი და ობიექტურად არსებული წიგნების სახით და მეორე - ჩვენს სულში, ჩვენს ცნობიერებაში არსებული... (გამორჩეული ხელოვანების) უაღრესად ინდივიდუალური პასაჟები ენათესავებიან სწორედ იმ პასაჟებს, რომელნიც გვიმოწმებენ გარდასული ჟამის პოეტების უკვდავებას... ელიოტის აზრით, ჩვენს ცივილიზაციაში პოეტი უნდა იყოს რთული... პოეზია არ არის რელიგიის, ფილოსოფიის ან თეოლოგიის შემცველი, მას საკუთარი ფუნქცია აქვს, მაგრამ, რამდენადაც ეს ფუნქცია ემოციურია და არა ინტელექტუალური, ამიტომ შეუძლებელია მისი გადმოცემა ინტელექტისმიერი ტერმინოლოგიით... ელიოტი უფრო მეტაფიზიკოსს გვაგონებს... მეტაფიზიკოსებთან უკვე შეინიშნება ჩვეულებრივი ლოგი(კ)ურობის დარღვევა, რაც განსაკუთრებით საგრძნობია ელიოტის პოეზიაში. „სალი აზრის“ თვალსაზრისით, მისი ზოგიერთი სტრიქონი შეიძლება გაუგებრად მოგვეჩვენოს ... „იავარქმნილი მიწის“ შესავალში თვალში გვეცემა აპრილის განსაზღვრება, როგორც უმკაცრესი თვისა. პოეზიაში გაზაფხული, განსაკუთრებით, აპრილის თვე, მუდამ იწვევდა აღმაფრენას, რაც დაკავშირებულია ბუნების გაღვიძებასთან, სიყვარულთან, სიცოცხლესთან (შდრ. ელა გოჩიაშვილთან - „როგორ ადვილად გიმეტებენ ყვავილობისთვის! რატომ ჰგონიათ, რომ მიეცევა უფრო ძნელია, ვიდრე ყვავილობა?“ („ხეებს“)). ელიოტთან საპირისპირო განწყობა შემოდის. შემდეგ ზამთარია, რომელმაც „თბილად შეგვინახა“ ... შესაბამისობები ნათელი გახდება, როდესაც ნაწარმოებს მთლიანობაში აღვი-**

ქვამთ...მეტაფიზიკოსებს ახასიათებთ განწყობილებათა უეცარი ურთიერთმ-
ენაცვლება- ჟარგონისა- ესთეტიურით. ეს ყოველივე განსაკუთრებით ახასია-
თებდა ლაფორგს ელიოტის ერთ-ერთ წინამორბედს“ (გამსახურდია, 1990: 254).

გამსახურდია მიიჩნევს, რომ ელიოტის შემოქმედების წანამდღვრებზე სა-
უბრისას, აუცილებლად უნდა აღინიშნოს მისი დამოკიდებულება დანტესა-
დმი - „ელიოტი გაურბის თქმას, რომელი უფრო დიდია - შექსპირი თუ დან-
ტე, მაგრამ მიანიშნებს, რომ „თუმც დანტეს ისე ფ ა რ თ ო დ არ მოუცავს
ადამიანური ცხოვრების ნაირფეროვნება (როგორც შექსპირს), მაგრამ ჩასწვდა
ადამიანის დაცემის უფრო ღ რ მ ა ჯურღმულეებს და ზეაღსვლის უფრო მ ა ლ ა
ლ სფეროებს“ (გამსახურდია, 1990: 263).

ოთარ ჩხეიძე ელიოტს თვლის „*მოდერნული დასავლური პოეზიის უთვა-
ლსაჩინოეს წარმომადგენლად*“ (ჩხეიძე 2014: 3).

ტექსტს დართულ კომენტარებში თავად ელიოტი აღნიშნავს, რომ ინსპი-
რაციად ექვა ორი ფუნდამენტური თხზულება: *1. ჯესი უესტონის „რიტუალი-
დან სარაინდო რომანამდე. ლეგენდა გრაალისა“; 2. ფრეიზერისა „ოქროს რტო“*
(ატის-ადონის-ოსირისის პასაჟები-„წიგნი, რომელმაც უღრმესი გავლენა მოა-
ხდინა ჩვენს თაობაზე“ (ელიოტი, 2014: 22). ელიოტი თანაბრადაა შთაგონე-
ბული როგორც ქრისტიანული (გრაალი), ასევე - ძველევგვიპტური თუ ბერძ-
ნული მითოსით.

ოთარ ჩხეიძე, პირველ ყოვლისა, *პ ო ე ზ ი ა დ* მიიჩნევს „ბერწ მიწას“ და
მხოლოდ შემდეგ - ალუზიებით სავსე *ე ზ ო თ ე რ უ ლ* ტექსტად (ჩხეიძე,
2014: 61). 1922 წელს შექმნილი ტექსტის რედაქტორად ელიოტმა *ეზრა პაუნ-*
დი შეარჩია. რედაქტორმა მაქსიმალურად დაწნეხა პოემა, უამრავი პასაჟი გა-
მოაკლებინა ავტორს, რომელმაც მიძღვნა დაიტანა - „ეზრა პაუნდს, ჩემზე
დიდ ოსტატსო“ (იტალიურად - Il miglior Fabbro), რითაც აღიარა პაუნდის ჩა-
რევის სისწორე (იტალიური ფრაზა აღებულია დანტე ალიგიერის არნო დანი-
ელისეული დახასიათებიდან) (რატიანი, 1997: 4).

როგორც „ბერწი მიწის“ ოთარ ჩხეიძისეული თარგმანის კომენტარებშია
მითითებული, ლათინური *კვიგრაფი* აღებულია პეტრონიუსის „სატირიკო-
ნის“ პასაჟიდან, რომელშიც მთვრალი ტრიმალქიონი მოუთხრობს სტუმრებს,
რომ იხილა კუმეს სიბილა(მისანი), გალიაში მჯდომი, რომელსაც ახალგაზრ-
დები დასცინოდნენ. ყრმათა მახილზე, რა გსურს, სიბილაო, წინასწარმეტყვე-
ლი მიუგებდა, სიკვდილი მსურსო (სიბილას მიენიჭა უკვდავება, მაგრამ დაა-
ვიწყდა, ეთხოვა მარადი ახალგაზრდობა, ამდენად, ის მარადიულად ბერდე-
ბოდა. სიბილას პარალელური სახეებია პოემაში მადამ სოზოსტრისი და ბრმა
ტირესია, ორსქესიანი არსება.

ლირიკულ პოემას არა ჰყავს არც გამოკვეთილი მთხრობელი, არც ფიქსირებული სიუჟეტი აქვს. ალუზია-რემინისცენციები გამუდმებით ირევა ერთმანეთში და ქმნის განუმეორებელ მხატვრულ ფაქტურას, ფანტასმაგორიულ ფაზლს. ოთარ ჩხეიძე დახვეწილ, რაფინირებულ სტილს არჩევს: „წყეული თვეა ეს აპრილი - აღმოაცენებს მკვდარ მიწიდან შრომან ყვავილებს, აურდაურევს მოგონებებსა და სურვილებს, გამოაღვიძებს მთვლემარ ფესვებს შხაპუნა წვიმით. ზამთარი გვათბობს, შესუდრავს მიწას თოვლი იგი თავდავიწყების და იკვებება გამხმარ თესლით წუთისოფელი“ (ჩხეიძე, 2014).

პასაჟში ირონიული მინიშნებაა ვეგეტატიურ რიტუალებზე. გაზაფხულობით აღდგება ხოლმე დასავლეთევროპული ლეგენდების პერსონაჟის - მეფემეტევზის პოტენცია. იასამანი (შრომანყვავილა) ნაყოფიერების სიმბოლოა. პასაჟი იქსოვება პარადოქსით - აპრილი ცხადდება „კრულ“ (უსასტიკეს) თვედ, საპირისპიროდ ზამთრისა, რომელიც გვამშვიდებს და გვათბობს. რაშია აპრილის სისასტიკე? ის მოგონებებსა და სურვილებს ერთმანეთში ურევს - „mixing memory and desire“...). ზაფხულმა ისე გაგვაოცა, სტარნბერგერზეში თავსხმაში მოვხვდით, კოლონადას ამოვეფარეთ (ელიოტი, 2014). შდრ. თავსხმაში თავშეფარების პასაჟები ოთარ ჩხეიძის „კუმურდოში შესანდობარში“, რიუნოსკე აკუტაგავას „რასიომონში“ - იგულისხმება ეპოქალური „თავსხმა“, რომელსაც ვერსად შეეფარები. მეოცე საუკუნის ეპოქალური კატაკლიზმების წინასწარმეტყველებისას, პრუსიის მარშალი მოლტკე 1890 წელს წერდა: „მოსალოდნელია საშინელი კონფლიქტი, ოცდაათწლიანი ომი, რომელიც მთელ ევროპას გაანადგურებს“ (კასასი, 2012: 3). იგივეა კონცეპტი ოსვალდ შპენგლერის „ევროპის დაისისა“.

„მზე გამობრწყინდა, მივაშურეთ მერე ჰოფგარტენს დავლიეთ ყავა და ერთ საათს მაინც ვილაყბეთ“ (ჩხეიძე, 2014).

(ზმნით ხაზგასმულია თანადროული ადამიანის მეტყველების ამოება, შინაარსისაგან დაცლილი „საუბრები არაფერზე“).

Bin gar keine Russin, stamm aus Lituaen, echt Deutsch

ამაო საუბრების ეს ერთი გროტესკული ანარეკლი დამოწმებულია გერმანულად: „მე არ ვარ რუსი. წმინდა სისხლის გერმანელი ვარ, ლიტვიდან“ - გეოგრაფიული დომხალი ეპოქალურ დომხალს აფიქსირებს. მსგავსია საუბრები მოთხრობაში „შელოცვა რადიოთი“ - მოქმედების ლოკალი იქაც მიუნხენის კაფეა.

„ბავშვობაში გრაფს ვეწვეოდით - ბიძაშვილს ჩემსას. გამიყვანდა მე საციგაოდ. მარი, ო, მარი, მამშვიდებდა, რადგან მე ვძრწოდი, მომხვიე ხელი.

თავდაღმართზე ასე მივექროდით მთებში, სადაც გრძნობ, თუ რა არის თავისუფლება.

ბევრს ვკითხულობდი ღამლამობით და ზამთარი სამხრეთს მენება.

... რა ფესვებია იქ გაბარჯდული და რა ყლორტები აღმოცენდება ამ ქვალორლებში?!

ადამის ძეო, არ შეგიძლიან უპასუხო და ვერც მიჰხვდები და იცი მხოლოდ, როგორ იმსხვრევა იმედები ამ მზისქვეშეთში.

და არ გამოსცემს ჩრდილს გამხმარი ხე, ნუგეშს - ჭრიჭინა და მშრალ ქვაზე წყალი არა ჩქეფს“ (ელიოტი, 2014).

ალუზია-რემინისცენციები ეკლესიასტეს სოლომონ მეფის ქადაგებიდან: „ამაოება ამაოებათა და ყოველივე ამაო“, რაც არის მინიშნება ადამიანის სიცოცხლის მსწრაფლ წარმავლობაზე და „იმსხვრევა იმედები ამ მზისქვეშეთში, არ გამოსცემს ჩრდილს გამხმარი ხე“, სადაც გამხმარი ხე ადამიანის ჭკნობადი სხეულის პარადიგმაა (შდრ. კლიმტის „სამი ასაკი“). ეკლესიასტეს მოტივები აქტუალური იყო მოდერნიზმის ეპოქაში; „როცა აყვავდეს ნუში (ანუ, თეთრად ჩამოთოვს ადამიანის თავზე, ადამიანი გაჭაღარავდება), დამძიმდებოდეს კალია და დაცხრებოდეს ვნება... მიიქცეოდეს მტვერი მიწად, რაიც იყო“ (ეკლესიასტე 12, 5).

„მხოლოდ აქ არის ჩრდილი, აგერ, ამ წითელ კლდის ქვეშ და მე გაჩვენებ რაღაც სხვაგვარს შენი ჩრდილისა“ (ჩხეიძე, 2014).

ეს არის „სხუაი ჩემი“ („გველის პერანგი“) ჩრდილი - როგორც ადამიანის მისტიკური არსის ხილული გამოვლინება),

„დილის ჩრდილისა, შენს ზურგს უკან რომ მოალაჯებს, სადამოს ჩრდილის - რომ ისწრაფვის შენს შესახვედრად; და შეგძრავ შიშით, ერთი მუჭა ფერფლით შეგზარავ:

Frisch weht der wind der heimat zu mein Irisch Kind wo weilest du?“ (ჩხეიძე, 2014). აქ გვახსენდება „ქარი უბერავს სუსხიანი ახლა... ჩემო ირლანდიელო გოგონავ, სად მიცდი?!“ - ციტატა რიჰარდ ვაგნერის ოპერიდან „ტრისტან და იზოლდა“ (ვაგნერმა დაამუშავა მსუბუქი ირლანდიური მელოდია ოპერის აღნიშნული პასაჟისათვის. „მიძღვენ სუმბული შენ პირველად ერთი წლის წინათ და სუმბულის გოგო მიწოდეს.“ პოეტ ენდრიუ მარველის „მორცხვი შეყვარებულის“ ალუზია.

კიდევ, როს გვიან ვბრუნდებოდით ყვავილნარიდან, მკლავზე გეყარა სუმბული და თმაზე ცვარი და აღარ ძალმედვა ლაპარაკი, თვალთ ამი-ჭრელდა, „აღარც ცოცხლებში ვეწერე და აღარცა მკვდრებში, არცრა მესმოდა, მხოლოდ ანთებულ გულსა ვჭვრეტდი მდუმარებაში“.

„მხოლოდ ანთებულ გულსა ვჭკვრეტდი მდუმარებაში“ ინგლისურ ორიგინალში ასე ჟღერს: „Looking into the heart of light, the silence“ (სიტყვა-სიტყვით, ტექსტის ეს კონცეპტუალური ფრაზა ასე ჟღერს: „ვიმზირებოდი შუქის გულისგულში, მდუმარებაში“ და საოცრად ჰგავს გალაკტიონის ფრაზას: „წმინდა წყვილიაღში, - ამბობს ჰეგელი, - წმინდა სინათლის დიად ბადეში/ისე ცოტაა გასაგებელი, როგორც რომ წმინდა სიწყვილიაღში“... აზრობრივად, ალბათ, საუკეთესოა ზვიად რატიანისეული თარგმანი ფრაზისა: „მხოლოდ სინათლეს ჩავყურებდი გულში, დუმილში“ (ანუ ჭემმარიტება გულშია და მდუმარებით ცხადდება („მაშა, დუმილიც მიმითვალე შენდამი ლოცვად (ნ. ბარათაშვილი)).

Od und leer das meer - ეს პასაჟი ვაგნერის ოპერიდანაა - „ცარიელი და ვრცელი ზღვა“ - ლანდშაფტი ზუსტად ასახავს ტრისტანის განწყობას - მიჯნურის ამო მოლოდინს).

ტექსტის მომდევნო პასაჟებში, პაატა ჩხეიძის დაკვირვებით, ხაზგასმულია ეპოქის კიდევ ერთი უარსებითესი ნიშანი - წინასწარმეტყველთა (*ბიბლიური კონცეპტით, უფლის ნების განმცხადებელთა*) ტრანსფორმაცია ფულს დახარბებულ მკითხვებად. ევროპის უჭკვიანეს ქალად ითვლება... მკითხავი, წმინდა წიგნს ანაცვლებს ტარო(ტი)ს კარტი, ბანქო. ბანქოს ერთ-ერთი პერსონაჟია „ჩამომხრჩვალ კაცი“, რომელსაც ელიოტი ორმაგ პარადიგმად იყენებს, ავლებს რა პარალელს ფრეიზერის „ოქროს რტოს“ „ჩამომხრჩვალ ღმერთთან“, მეორე მხრივ - დამხრჩვალ ფინიკიელ მეზღვაურთან, რომელიც გამოჩნდება ლირიკული პოემის მეოთხე ეპიზოდში - „სიკვდილი წყალში.“

„მადამ სეზოსტრის, მარჩიელი, განთქმული დიდად, გაცივებულა თურმე ძალიან, მაინც ევროპის უჭკვიანეს ქალად ითვლება - კარტის გაშლაში არა ჰყავს ტოლი“ (ჩხეიძე, 2014).

სიტყვა-სიტყვით - „ბანქოს ჯადოქრული, მაცდური, ცოდვიანი დასტა“ - wicked pack of cards - სიტყვათა თამაში - wicked ერთდროულად არის „ცოდვიანიც“ და „ჯადოქრულიც, კუდიანისეულიც“.

„აგერა, - ამბობს, - თქვენი კარტია ეს ჩამირული მეზღვაური, ფინიკიელი მარგალიტები - ეს იმისი თვალები იყო, დახედე კარგად!“ (*ამონარიდი შექსპირის „ქარიშხლიდან“: „Those are pearls, that were his eyes“ (T. 1, 2).*

„აგერა კიდევ - ბელადონა, კლდეების ლედი, ვითარებათა ლედი აგრეთვე“ - ეს ელიოტისეული გროტესკია: ყველა ქალი ერთი ქალია - ადრე ნახსენები მარიც, ბელადონაც (იტალიურად - „ლამაზი ქალი“ (აქ ორმაგი პარადიგმაა - ბელადონა შხამიანი ყვავილიცაა), „ვითარებათა ლედიც“ (Lady of situations) - ქალი, რომელიც სიტუაციის შესაბამისად იცვლება, ანუ არასანდოა).

„აგერ, ეს კაცი, სამ კვერთხზე დგას და ეს ბორბალი, კიდეც - ცალთვალა ეს ვაჭარი, აგერ, ამ კარტზე, რომ გაცრეცილა - თითქოს რაღაც ჰკიდია ზურგზე, თუმცა, ვერ ვარჩევ, თუ რა არის და ვერა ვხედავ კაცს ჩამომხრჩვალს“ (შდრ. კონცეპტი გამსახურდიას ნოველისა „შეხვედრა მკვდართან“ - „გემინოდეს წყალში სიკვდილის“)

სამკვერთხიანი კაცი, ვაჭარი, ჩამომხრჩვალ კაცი - ტაროს კარტის ფიგურები, სამკითხაო ენიგმები, რომელთაც ურწმუნო ბრბო განსაკუთრებული მნიშვნელობით ტვირთავს. „ვხედავ მხოლოდ ბრბოს, რომ ტრიალებს ერთი წრის ირგვლივ“ - ეს ეპოქის პარადიგმული სახეა.

„გმადლობთ, თუ შეჰხვდეთ მისის ექვიტონს, გადაეცით, რომ თვით მომაქვს თან ჰოროსკოპი“, ხოლო ეს გროტესკული ტრანსლიტერაცია.

„ახლა ის დროა, ყველა უნდა მეტად ფრთხილობდეს“... და კვლავ გროტესკი, როცა ეპოქის მთავარი საკითხავი ჰოროსკოპია.

„თითქოს ქალაქი ამღვრეულ ნისლში ზამთრის დილისა...“ ამ პასაჟის ორიგინალში არის „unreal city“ - არარეალური ქალაქი, არარსებული ქალაქი, ქალაქი-მოჩვენება, ქალაქი-მირაჟი, რომელსაც ოთარ ჩხეიძე თარგმნის კონსტრუქციით „თითქოს ქალაქი“ (ვითომ ქალაქი), ზვიად გამსახურდია - „ირრეალური ქალაქი“, მედეა ზაალიშვილი - „არარეალური ქალაქი“, გია ჯოხაძე და ზვიად რატიანი - „აჩრდილქალაქი.“

ელიოტის ტექსტის კრიტიკოსი, ლიტერატურათმცოდნე კლინტ ბრუკსი ესეში „ბერწი მიწა“- ანალიზი“ წერდა, რომ „unreal city“ არის ელიოტის თანამედროვე ლონდონი, შუა საუკუნეების ლეგენდების ბერწი მიწა, დანტეს ჯოჯოხეთი („ღვთაებრივი კომედია“) და ბოდლერის პარიზი („პარიზული სპლინი“ - ლექსები პროზად). „ბოროტების ყვავილებში“ ბოდლერი წერს პარიზზე: „ოცნებით სავსე დაფუთფუთებს ქალაქი, კრთება,/რაღაც აჩრდილი - დღისით-მზისით გამვლელებს დასდევს“ (ბოდლერი,1999: 83).

„ლონდონის ხიდზე გადასულა ისე იმდენი, მოუკლავს სიკვდილს - არ მეგონა, ისე იმდენი...“

აქ გვაქვს პირდაპირი ალუზია-რემინისცენცია დანტეს „ჯოჯოხეთისა“- 3, 55-57- „რამდენი ხალხია თავშეყრილი, არ მეგონა, თუ სიკვდილს ამდენი დაუღუპავს!“.

„მიედინება ხალხი ოხვრით, ხვნეშით, მორჩილად“ (შდრ. პასაჟს „ვინე ფლოიდის“ კლიპიდან „Education“) და „თითოეული თავის ფეხებს დაჰყურებს მხოლოდ“ - ეს ეპოქაა, როდესაც ზეცისკენ (უფლისკენ) არავინ იმზირება. „ბორცვს გადაივლის, კინგ უილიამ სტრიტზეა ბოლოს,

სად საათია იგი წმინდა მერი ვულნოთის -

ცხრაჯერ რომ დაჰკრავს საბოლოოდ - სიკვდილის ნიშნად“.

საგულისხმოა, რომ საათი - სიცოცხლის მსწრაფლწარმავლობის აღმნუსხველი - მოდერნიზმის ერთ-ერთი უსაყვარლესი ენიგმაა. შდრ. კ. გამსახურდიას ექსპრესიონისტული მინიატურა „საათები“).

„მე იქ ერთს შევხვდი, შევაჩერე, რადგანაც ვიცან: „სტეტსონ!“ *სტეტსონი* - საშუალო სტატისტიკური (უსახური, პიროვნულობაწანისლული) ადამიანის (აქ - ლონდონელის, კერძოდ, ვესტენდელის) პარადიგმული სახეა, ნებისმიერი ჩვენგანი... ზუსტად ასევე „ცნობს“ თითოეულ ჩვენგანს დანტე განსაწმენდელში.

„თქვენ იყავთ ჩემთან ერთად გემზე, მილესთან!“ (*მილეს ბრძოლა* - ძვ. წ. 260 - ძველი რომაელების ბრძოლა კართაგენელებთან. ხაზგასმულია, რომ მუდმივად აბსურდულ ომებში ვართ, ეპოქათა ცვლის მიუხედავად).

„აის ცხედარი რომ დარგევით შარშან თქვენს ბაღში, აჰყარა ყლორტი?

აყვავდება წრეულს უთუოდ? ან, იქნებ, ყინვამ ისე გასძრა, ვეღარ იხარებს?

ძალღი გააგდეთ, მეგობარი ადამიანის -

მიწას გადაბდღვნის ბრჭყალებითა და ამოათრევს“ (ელიოტი, 2014).

აქ ნაგულისხმევია უებსტერის პიესა „თეთრი ეშმაკი“, სადაც აღწერილია ძმამკველელობის ტრაგედია. შეშლილი ქალი კორნელია ასაფლავებს ძმისაგან მოკლულ შვილს და მღერის სიმღერას: „არ მიაკაროთ მგელი საფლავს, თორემ ამოთხრის“. ელიოტი ვებსტერის „მგელს“ ცვლის „ძალღით“, რითაც გროტესკულად მიანიშნებს მითოლოგიის ცერბერზე (ქვესკნელის ძალღზე), ერთი მხრივ, და ფრეიზერის „ოქროს რტოში“ ხაზგასმულ სირიუსზე („ძალღის ვარსკვლავი“, ნილოსის ადიდების, მამასადამე - ბერწი მიწის გაცოცხლების, ნაყოფიერების მომასწავებელი. „ძალღი“ აქ ორმაგი ენიგმაა).

თქვენ! „Hipocrite lecteur - mon semblable – mon frere!“

(*ციტატა ბოდლერის „ბოროტების ყვავილებიდან“ (მოდერნიზმის კიდევ ერთი საკულტო ტექსტიდან: „ფარისევლო მკითხველო, ჩემო მსგავსო, ჩემო ძმავ“).*

მეორე პასაჟის („ჭადრაკის თამაში“) კომენტარებში (სათაურშიც), პაატა ჩხეიძის დაკვირვებით, ფიქსირებულია მინიშნება მიდლტონის პიესაზე „ქალებო, ერიდეთ ქალებს“, სადაც ერთ ოთახში დედა ჭადრაკს თამაშობს, მეორეში კი მის ქალიშვილს აცდუნებენ (დედას აშამათებენ, ქალიშვილს აცდუნებს ჰერცოგი.პიესაში მოქმედებები ერთდროულად ხდება) (ჩხეიძე, 2014: 40).

„ის იჯდა სკამზე, ვით ბრწყინვალე ტახტზე მეფისა“ - *ციტატა შექსპირის ტრაგედიიდან „ანტონიუსი და კლეოპატრა“, თ., 2,2. კლეოპატრა შექსპირის პიე-*

საში ბრწყინვალე ბარჟით მიემგზავრება ანტონიუსთან შესახვედრად). „ბერწ მიწაში“ კლეოპატრას ჯუფთია ქალბატონი ბელადონა (იტალ. - ლამაზი ქალი) – „ვითარებათა (სიტუაციათა) ქალბატონი“.

„და ლაპლაპებდა მარმარილო, ბზინავდა ბროლი,

მოჩითული ვაზის ფოთლებით, ოქროცურვილი...

კუპიდონი იჭვრიტებოდა ცალი თვალით და

თავისივე ფრთით დაეფარა მეორე თვალი.

შვიდტოტად ალი ბრიალებდა ოქროს შანდლიდან და ეფრქვეოდა შუქი მაგიდას

და შეერთვოდა ელვარება ძვირფასთა თვალთა,

ატლასის ბუდით ამოყრილთა უხვად, უწყალოდ.

თავდია ჭურჭელს - სპილოს ძვლის თუ ფერად შუშათა -

ამოეფრქვია სურნელება ნაირნაირი: ნელსაცხებელთა, სუნამოთა, უცხოთ, უცნაურთ - გამაბრუები, დამათრობელი...

ღია სარკმლიდან შემოჭრილი ცელქი ნიავი

აიტაცებდა სანთელთ ალს ზევით, ჭერამდე - აიტაცებდა, არხევდა და ანანავებდა

და აცეკვებდა ჩუქურთმებზე, გალადებული“ (ელიოტი, 2014). და გვახსენდება ვერგილიუსის „ენეიდა“ – „ოქროს ჭერიდან ჩამოცურდა მყისვე შანდლები და მრუმე ღამე დაამარცხეს ნათელ სხივებით“ (თ. 1, 726]...

„და ვეება აკვარიუმი მწვანედ და ყვითლად ლიცლიცებდა ფერად კენჭებზე და ფარფატებდა ხის დელფინი მღვრიე ნათელში“ (ჩხეიძე, 2014). ელიოტის ამ პასაჟში ხაზგასმულია ეპოქის ვიზუალური (მოჩვენებითი) ბრწყინვალეობა, რაც ფარავს აბსოლუტურ სულიერ სიცარიელეს. „თანამედროვე სექსობრივი და ინტელექტუალური სიბერწე ასახავს თანადროული სამყაროს სულიერ სტერილობას“ (ჩხეიძე, 2014: 40).

„ბუხარს ზემოდან მოჰქცეოდა სურათი ისე,

თითქოს ფანჯარა გაჭრილიყო კლდის ნაპირისკენ“ (ტყის სცენა მილტონის „დაკარგული სამოთხიდან“, თ. 4),

„სადაც მოჩანდა გარდასახვა ფ ი ლ ო მ ე ლ ა ს ი,

ბარბაროსების მეფემან რომ უპატიურ-ჰყო.

ბულბული მწარედ შეჰკვნესოდა,

გაგიჟებული გადაწვდენოდა მთლად უდაბნოს დაუმცხრალი ხმით.

ჰკიოდა იგი და ასდევდა ქვეყნიერება, „წკრ, წკრ“ - გასაგონად ზუნზლიან ყურთა“.

(ოვიდიუსი, „მეტამორფოზები“ - ფილომელას პასაჟები - წიგნი მეექვსე. თრაკიის მეფე ტერევსი ნამუსს ახდის ფილომელას და ენას ამოჰგლეჯს. ღმერთებს შეებრალეობათ ქალი და ბუღბუღად აქცევენ. ელიზაბეტის ეპოქის სიმღერებში „jug-jug“ გამოიყენებოდა ნამუსახდილი ქალების შესადარებლად ფილომელასთან. ელიოტი იმეორებს ამ მისამღერს).

„სხვა გაცრეცილი ნაფლეთები დროის წიაღის ჩუმის ღაღადით შემოსდევდა ირგვლივ კედელთა და წაიღებდა, ჩასძირავდა დუმბილში ოთახს და გატყდებოდა კიბეზე ჩქამი.

გაშლოდა თმები ბუხრის ალზე, ცეცხლი ვარცხნიდა,

ბუწუწებიდან ნაპერწკალი ცვიოდა, სიტყვებს

შეენტებოდა, წამოშლიდა, გააფიცებდა...

„მარღვებამლილი ვათევ ღამეს, ძაღვებამლილი.

გაჩერდი ჩემთან, მელაპარაკე.

რად არასდროს არ ლაპარაკობ? მელაპარაკე. რ

აზე ფიქრობ? რასა ფიქრობ? რასა?

მე ეს არ ვიცი არასოდეს, რას ფიქრობ... ფიქრობ...“

აქაც ალუზია-რემინისცენცია ვებსტერის პიესისა „თეთრი ეშმაკი“ - მკვლელი ეკითხება მსხვერპლს: „რაზე ფიქრობ? არაფერზე?“.

„მე ვფიქრობ, ჩვენ ვართ ვირთხების ხერეღში“

(„I think we are in rat`s alley“ – „alley“ ხეივანია. პარადიგმა კიდევ ერთი ნიმუშია ეპოქის შემადრწუნებელი ენერგეტიკისა),

„სად მიცვალებულთ დაკარგვიათ თავისი ძვლები.

ეს რა ხმა ისმის? ქარი კარებს დასჯახებია.

ეს კიდევ - რა ხმა? ეს რა არის, ქარს რაღა უნდა? არც არაფერი...

არა? არ იცი არაფერი? ვერაფერს ხედავ? არც გაგონდება არაფერი?“.

(შდრ. ვებსტერი („ეშმაკის სასამართლო“): „ქარი კვლავ იმ კარშია?!“ - ექიმი იკითხავს დაჭრილ ჰერცოგზე, ჯერაც სუნთქავსო? მეტაფორულად - „ჯერაც უბერავს იმ კარში ქარი?“).

„მე მაგონდება მარგალიტები, თვალები რომ გახლდათ იმისი“ (*Those are pearls, that were His eyes – Shakespeare*, „ქარიშხალი“). ცოცხალი ხარ თუ აღარა ხარ? ჰკუა დაკარგე? ოღონდ, ოოოოო, ეს შექსპირული (მთარგმნელი იყენებს სწორედ ამ ტრანსკრიფცია-ტრანსლიტერაციას) „რეგთაიმი - ელეგანტური, ინტელიგენტური...“ (ელიოტი, 2014).

(„o o o that Shakespeherian Rag“ - ელიოტი გვთავაზობს „შექსპირის“ ირონიზებულ ტრანსკრიფციას - პოეტი გულისხმობს კლასიკის პროფანირების, ერზა-

ცის (ყალბის) მოჭარბებას კულტურაში. „რეგი“- „რეგთაიმი“ ჯაზური ჟანრია. ამ კონტექსტში რეგი კლასიკის ანტითეზაა).

„ახლა მე რა ვქნა? რა ვაკეთო? გავვარდე გარეთ, როგორც ვარ, თმაგაწეწილი და ვუყვე ქუჩას? მერე ხვალ რა?! ანთუ ოდესმე რა გავაკეთოთ? ათ საათზე ცხელი წყლის შხაპი და, თუ გაწვიმდა, დახურული ავტოთი - ოთხზე...“

ხოლო ამჯერად ვითამაშოთ ჭადრაკი,

თანაც ვისრისოთ თვალი უძინარი, ველოდოთ კაკუნს...“

ეს კიდეც ერთი რუტინულ-ბანალური პასაჟია ყოფიერების სიბერწისა და სტერილურობის გროტესკული ანარეკლია ტექსტის მომდევნო ეპიზოდი. ჟამის ამგვარ ენერგეტიკას პოსტმოდერნისტი მწერალი მილან კუნდერა მოგვიანებით „უმნიშვნელობის ზეიმს“ უწოდებს.

„და როს ჯარიდან ბრუნდებოდა ქმარი ლილისა, ვუთხარ (განა თუ ვჟუჟე მე სიტყვები - პირდაპირ ვუთხარ):

- დაუჩქარეთ, გეთაყვა, დროა“. ეს ფრაზა „ბერწი მიწის“ მეორე პასაჟის რეფერენია - „Harry up, please, it`s time!“ - ბარმენების ტრადიციული შემახილი ლონდონის პაბებში დახურვის წინ.

„აი, ალბერტიც ჩამოვა და მიხედე შენს თავს. იკითხავს, თუ ფულს რა უყავი, კბილებსთვის რომ დაგიტოვა (მეც იქვე გახლდით),

ჩაგემსხვრა ყველა, გაისწორე, მოილამაზე,

გითხრა - შეხედვა აღარ მინდა, რას დაემგვანე!

მეც აღარ ძალმიძს, - მე ვუთხარი, - ვფიქრობ ალბერტზე - ჯარში იტანჯა ოთხი წელი,

უნდა გაერთოს, შენ თუ ვერ შეძლებ, - მე ვუთხარი, - სხვა გამოჩნდება...

- მართლა... - თქვა იმან, - ალბათ...

- მართლა, - მეც მოვახსენე.

- ვის ვუმადლოდე? - თქვა იმან და შემომაჩერდა.

დაუჩქარეთ, გეთაყვა, დროა!

- როგორც გენებოს, თუ არ მოგწონს, - მეც არ მოვეშვი, -

შენ თუ არ გინდა, ენდომება ვინმეს, - ვუთხარი,

- თუ მიგატოვებს ალბერტი (არც გაემტყუნება), უნდა გრცხვენოდეს,

ისე მწარედ დახავსებულხარ (და არის მხოლოდ ოცდათერთმეტი!).

- რაღას ვუშველი?! - თქვა და სახე ჩამოეძაძა, -

- ეს ყველაფერი - აბებისგან, ასე მომტეხა

(ხუთჯერ მოუხდა, ლამის მოკვდა ჭაბუკ ჯორჯისგან).

- მეაფთიაქემ, გაივლისო. მე არა მჯერა.

- რა სულელი ხარ, - მე ვუთხარი, -
ვთქვათ და, ალბერტმა არ დაგტოვა, მაშინ? - ვუთხარი, -
რისთვის გათხოვდი, თუ შვილებს არ იყოლიებდი?
დაუჩქარეთ, გეთაყვა, დროა!
კვირას ალბერტიც ჩამობრძანდა, შეწვევს ბარკალი, მეც დამიწვიეს...
შიშხინებდა ისე საამოდ...

დაუჩქარეთ, გეთაყვა, დროა! დაუჩქარეთ, გეთაყვა, დროა...
დამშიდობისა, ბილ, დამშიდობისა, ლუ. დამშიდობისა, მეი.
დამშიდობისა, ჰეი,ჰეი, დამშიდობისა.
დამე მშვიდობისა, ქალბატონებო, დამე მშვიდობისა, საამურო ქალბატონებო,
დამე მშვიდობისა, დამე მშვიდობისა (ელიოტი, 2014).

ეს პასაჟი ალუზიაა „ჰამლეტის“ მეოთხე თავისა - შემოღობილი ოფელია მღერის: „Good night, ladies, good night, sweet ladies..“ელიოტი გვთავაზობს ტრანსკრიფციას „Goonight“). პაატა ჩხეიძე წერს, რომ „ბერწი მიწის“ მესამე ეპიზოდში, ტემზის სანაპიროს აღწერისას, ელიოტი ინსპირირებულია ედმუნდ სპენსერის „პროთა-ლამიონით“ (1596) (საქორწინო სიმღერით), შექსპირის „ქარიშხლით“, ჯესი უესტონის კვლევით „გრაალის ლეგენდა (რიტუალიდან სარაინდო რომანამდე)“.. მისის პორტერის სიმღერა, მისტერ ევგენი-დისის საეჭვო შემოთავაზებანი, მრუმობის უსიხარულო და უნაყოფო სცენები ეპოქის კიდევ ერთი რეფლექსიაა. ასევე, გამოყენებულია რაინის ასულთა სიმღერა ვაგნერის ოპერიდან („ნიბელუნგები“), ბუდიზმისა და ნეტარი ავგუსტინეს ციტატები მრუმობის შესახებ.

„აღარც კარავი მდინარისა... ფოთოლი ბრჭყალით დაჰკიდებია სველ ფლატეებს.

ქარი უჩუმრად დაეწონება რუხ მიწაზე. გაქრნენ ნიმფები.

„იდინე წყნარად, ტკბილო ტემზავ, ვიდრე მე ვგალობ“.

(ციტატა სპენსერის „პროთალამიონიდან“. პაროდირებულია თანამედროვე ვულგარიზებული ურთიერთობანი, საპირისპიროდ შუა საუკუნეების წმინდა ურთიერთობებისა. სპენსერის ნიმფებს ენაცვლება „რუხი ფერია“ - მეძავი).

„წყალს აღარ მიაქვს ნამუსრევი საუზმეულის,

არც ხელსახოცი აბრეშუმის, არც კოლოფები, არცრა ნიშანი ზაფხულის დამის.
გაქრნენ ნიმფები... მათნი ამფსონნიც, დირექტორთა უქნარა მენი, აღარსად ჩანან,

განიფანტნენ უმისამართოდ. ლემანის წყალთან ვიჯექი და მოვთქვამდი ჩემთვის. აქ გვაქვს პერიფრაზი ბიბლიური ციტატისა: „ბაბილონის მდინარეებ-

თან ვისხედით და ვტიროდით, ოდეს გიგონებდით შენ, სიონ!“ (137-ე ფსალმუნი). „ლემანის წყალი“ იგივე ქენევის ტბაა, როგორც ფრანგები ეძახიან.

„იდინე, წყნარად, ჩემო ტემზავ, ვიდრე მე ვგალობ“, იდინე წყნარად, მეც ვლუდუნებ,

სიტყვაც არ მწყალობს, რადგან ჩემს ზურგზე სუსხიანი ზუზუნებს ქარი, ისმის ჩხარუნი ძვლებისა და ხითხითი მტკნარი“ (ელიოტი, 2014).

აქაც გვაქვს მინიშნება ყველაფრის წარმავლობაზე, სიბერის მოახლოებაზე. მარველის პოეზიის პერიფრაზი: „but at my back a cold blast I hear“ (მარველთან ციტატა ასე ჟღერს: „ზურგსუკან ყოველთვის მესმის დროის ფრთიანი ეტლის მოახლოება“.

„ჯეჯილში ვირთხა გაცუნცულდა ფრთხილად, უჩუმრად გადისრიალა გოროხებზე სლიკინა მუცლით.

მე ვთეუზაობდი მდორე არხში ზამთრის სადამოს აირის ქარხნის დაყოლებით და ვიგონებდი მეფეს, ვინც მოკვდა იმწინებზე, როცა ჩემი ძმა, და იმ მეფესაც, მამაჩემის მერე ვინც მოკვდა.

თეთრნი ცხედარნი, შიშველანი, ჯურღმულში ყრია, დახროვილია გამხმარ სხვენზე გამხმარი ძვლები და ისმის, ვირთხა როგორ დაძრწის, როგორ დაძვრება.

ზურგს უკან კი დროდადრო მესმის - იქით სხვა ხმაა, სხვა განგაში - საყვირის, ძრავის.

მისტერ სუინის მანქანაც ხომ ასევე ღწავის -

მისის პორტერთან და მის გოგოსთან მიექანება- ეს-გაზაფხულზე.“ (ელიოტი 2014). ამ პასუში მისტერ სუინი - ელიოტის პერსონაჟი, ავტორის მრავალი ტექსტის უარყოფითი გმირი, პერსონიფიკაცია უმდაბლესი ინსტინქტებისა - ნაყროვანების, მრუმობის, ანგარების....

„დაჰქათქათებთ მთვარე თავნება მისის პორტერს და მის გოგონას,

სოდთან წყალში ფაფუკ ფეხებს განიბანებენ.“ მისის პორტერი პირველი მსოფლიო ომისდროინდელი ვულგარული ბალადის პერსონაჟია, რომელსაც საროსკიპო ჰქონდა კაიროში. სოდით განზანზავა ჰიგიენური რიტუალია ათამანგისაგან თავის დასაცავად.

Et o ces voix d'enfants, chantant dans la coupole! - ციტატა პოლ ვერლენის „პარციფალიდან“: „ბავშვთა გალობა, გუმბათქვეშ რომ ჟღერს“. გრაალის ციკლის ლეგენდებში რაინდ პარციფალს, რომელიც ჯადოქარ კუნდრის ძალაუფლებას დაუსხლტება (ვაგნერის ოპერა „პარციფალი“), მიემადლეობა უნარი განკურნოს მეფე, რომელსაც ჯერ კუნდრიმ უნდა დაბანოს ფეხები (ელიოტი გროტესკულ პარალელს ავლებს მემავი მისის პორტერის ფეხთბანასთან).

გრალის ლეგენდაში პარსიფალის კურთხევისას ტაძარში ბავშვები გალობენ, რასაც თავის ლექსში აღნიშნავს ვერლენი და პერიფრაზირებს ელიოტი.

„წვრ, წვრ, წვრ, ჭიკ, ჭიკ, ჭიკ, ჭიკ, ჭიკ და ძალადობა ყოვლად უხეში. ტერევისი!“

კვლავ მეორდება სახელი ოვიდიუსის „მეტამორფოზების“ პერსონაჟისა - თრაკიის მეფე ტერევისისა, რომელმაც იძალადა ფილომელაზე.

„თითქოს ქალაქი მღვრიე ბურუსში ზამთრის შუადღის... მეორდება სინტაგმა „თითქოს ქალაქი“ – „Unreal city“.

„მისტერ ეგენიდის - სმირნელი ვაჭარი“ - ახდა ნაპოლეონის წინასწარმეტყველება, რომ ევროპას ქალი და ვაჭარი დაეპატრონებიან. ელიოტისავ კომენტარებში, სმირნელი ვაჭარი და ფინიკიელი მეზღვაური ერთი და იმავე ხასიათის სხვადასხვა ჰიპოსტასია - მოგებისა და მევახშეობის სულის პერსონიფიკაცია - „წვერგაუპარსავი, ჯიბესავსე - მოცხარით

და ყელამდე სავსე - ლონდონის უწყების ფულით და ქვითრებით -

დამტვრეულ ფრანგულით მომმართავს, სამხრად ვეწვიო კენონ სტრიტის ჰოტელში

და ეს - სულ მალე - მეტროპოლში უიკენდის მერე.

ჟამსა იისფერს, როს თვალი და მოხრილი მხრები გამოსცილდება მაგიდებსა, კაცი მანქანა ელის ისევე, როგორც ტაქსი ჩართული ელის...“ (ელიოტი, 2014).

აქ ელიოტს შემოჰყავს ტექსტის პროტაგონისტი (რომელიც, იმავდროულად, პროტოტიპიცაა. თავად პოეტის განმარტებით, „რასაც ტირესია ხედავს, ფაქტობრივად, არსია პოემისა“... ტირესიაც ოვიდიუსის „მეტამორფოზების“ პერსონაჟია, (წიგნი 3, 316). ტირესია ტყეში შემთხვევით შეესწრო გველეხს, რომელნიც ჯვარდებოდნენ, და ჯოხი დაჰკრა. დაწყველეს და ქალად იქცა. შვიდი წლის შემდეგ კვლავ იხილა გველეხი, კვლავ დაჰკრა ჯოხი და მამაკაცად გარდაიქმნა. რაკი ორივე სქესის არსი შეცნობილი ჰქონდა, ზევსისა და ჰერას (იუპიტერისა და იუ-ნონას) კამათის გადასაწყვეტად აზრი ჰკითხეს, რომელი სქესი იღებს მეტ სიამოვნებას ფიზიკური სიყვარულით. ტირესიამ ზევსს დაუჭირა მხარი, თქვა, რომ ქალი „მეტად ტკბება“, რის გამოც განრისხებულმა ჰერამ იგი დააბრმავა, სამაგიეროდ, მადლიერმა ზევსმა წინასწარმეტყველების ნიჭი უბოძა. ტირესია ეგვიპტეში, თებეში ცხოვრობდა და თებეს ჰიშკართან წინასწარმეტყველებდა. წინასწარმეტყველების ნიჭი სიკვდილის შემდეგაც შეინარჩუნა და ამიტომ ოდისევსი ჰადესში ეწვია ბედის გასაგებად („ოდისეა“; 2) (ოვიდიუსი, 2012: 97). ელიოტი ეპოქის მზირალის, დამკვირვებლის ფუნქციას სწორედ ტირესიას აკისრებს.

და რას „ხედავს“ მეოცე საუკუნის დასაწყისში ტემზის ნაპირზე, „ირეალურ ქალაქში“, ბრმა ტირესია? მხოლოდ მრუშობას, სიბერწეს, სიცარიელეს - სიყვარულის ნაცვლად, სიძვას მბეჭდავ ქალსა და „მუწუკებიან“ კლერკს შორის. პერსონაჟთა პლემბური წარმომავლობაც ეპოქის პლემბური, მდაბიო სულის კონსტატაციაა.

„მე, ტირეზია, ბრმა მოხუცი, არაქაური, ორ სიცოცხლეს შორის მგვითქავი, გულჩამომქნარი, ქალის მკერდით, ვხედავ მაინც, ვით საღი თვალით, ამ საღამოჟამს, ამ იისფერ საღამოსჟამსა, ამ საღამოს ჟამს ვით ისწრაფვის შინ მეზღვაური, როგორ ბრუნდება დაქანცული მბეჭდავი ქალი - საზრდოს ამოჰყრის, ავარდება ქურასთან ალი. გარეთ ფანჯარას ჩაჰკიდვია ქალის საცვლები (თუ გაშრებოდა, ჩამავალ მზის ჩამცხრალი ვნებით), ხოლო დივანზე (ძილის დროს რომ საწოლი გახლავთ) ჰყრია წინდები, წვივისაკრავნი, აზღუდი ახლა... მე, ტირეზია, მე, მოხუცი, მკერდგამომქნარი, ვხედავ და ვიცი, ამის მერე თუ რა იქნება - მეც ველოდები, უსათუოდ მოვა სტუმარი - მუწუკიანი ახალგაზრდა, ურჩი, თავნება - კლერკი უჩინო, მოჟივჟივე, მდაბიო ბუდის, ვის თავხედობა და თვითრწმენა ისევე აზის, როგორც ბრედფორდელ მილიონერს - ძვირფასი ქუდი. დროა - მიჰხვდება, უკვე დროა - ვახშამი მორჩა და ემგერება, ზელს და ჯგვლითავს, რა ვთქვა, რომელი... ამაო არის ყოველივე... დევს, როგორც ბოხჩა, ქალი დაღლილი, უსურვილო და უნდომელი... ვაჟი არ იშლის, ანთებულა, ხელი თარეშობს, შმაგობს, ელვარებს, ნაპერწკალი სცვივა ცინცხალი... ამაო არის ყოველივე - ვნების გარეშე ამაო არის, ამაოა დაცლილი ქალი... (მე, ტირეზია, შევსწრებივარ, წინასწარ ვიცი - ამგვარ დივანზე თუ საწოლზე თუ რა მოხდება... მე მახსოვს თებეს შეუვალი კედლები, ცივი, და მონანიე მკვდრებშიც ხშირად დავეხეტები). უკანასკნელად სამოწყალო ამბორს უბოძებს და დაეშვება ბნელ კიბეზე ხელისცეცებით... ... წამოიწევს და გადასწვდება სარკეს უნდილად, ძლივს მოიგონებს -

საყვარელი უკვე წავიდა...

გამოერჩევა კიდევ სადღაც აზრი ბინდბუნდი:

„კარგია, მორჩა, მაგრამ მერე - ისევ თავიდან...“

დარჩება მარტო გზასამცდარი რუხი ფერია (ელიოტი, 2014).

ეს პასაჟი პერიფრაზია უილიამ გოლდსმიტის „ვეიკვილდელი მღვდლი-სა“, რომლის კონცეპტიცაა: „ლამაზი ქალი რომ თავქარიანობისაკენ დაექანება („when lovely woman stoops to folly“), სიკვდილიდა დარჩენია“. ელიოტი კვლავ გროტესკულად წარმოაჩენს ეპოქის ხატს - მრუმობა-სიძვა, რაც შუა საუკუნეებში (გოლდსმიტის ეპოქაში) მომაკვდინებელ ცოდვად ითვლებოდა, მეოცე საუკუნის დასაწყისში ცხოვრების წესია.

„ვიწრო ოთახში დააბიჯებს გამოფიტული,

ხელს გადაისვამს თმაზე, ვითომც არაფერია,

ახდის გრამაფონს უნებურად, ჩადებს ფირფიტას

„და ეს მუსიკა ჩემგნით ერთვის მდინარის ტალღებს“ (ელიოტი, 2014). *ლიტერატურათმცოდნენი ვარაუდობენ, რომ ციტატა ნასესხებია შექსპირის „ქარიშხლიდან“: „ვიჯექ ნაპირზე, ვტიროდი მამაჩემის - მეფის - დაღუპვას, / ეს მუსიკა რომ მოისმა წყლიდან“.*

„სტრენდისკენ ქუინ ვიქტორიას სტრიტზე გადადის...“

ჰოი, ქალაქო, ჰო, ქალაქო, მე ზოგჯერ მესმის

ლუდხანებიდან ლოვერ ტემზის სტრიტზე ღაღადი,

ანაც წკრიალი სასიამო - მანდოლინასი,

ხვნეშა, ყაყანი მეთევზეთა - თითქმის დილიდან...“

იქვე ტამარი აღმართულა უბრწყინვალესი, დიდი მოწამის –

იონიურად თეთრი, თეთრი, ოქროთნალესი...“

Magnus Martyr - დიდმოწამის ეკლესიაა ლონდონში, აგებულია ქრისტოფერ უორენის მიერ, ლონდონის ხიდთან, სადაც მეთევზეები იყრიან თავს. შდრ.

„მხოლოდ ტამარი თეთრი გიორგის“ - ტიციან ტაბიძის აპოკალიპსურ ხილვაში „ცხენი ანგელოსით“. მომდევნო სტრიქონები ტემზის ასულების სიმღერაა შთაგონებული ვაგნერის „რეინის ასულების“ ანალოგიით: „მდინარეს ოფლი აქვს კუპრის და ზეთის“- აქ გროტესკული მნიშვნელობა ვაგნერის ოპერის პასაჟისა: *რაინის ასულები გოდებენ, რომ რაინის ოქრო მოიპარეს, და მდინარეს სილამაზე დაეკარგა, სიწმინდე შეირყვნა.*

„ბარჟები მიმოაქვს ქვევით და ზევით,

უბეში - წითელი აფრები რხევით ელიან ამინდს, ელიან გაფრენას...“

ბარჟებს არ აწვიმს... დრეიფობს თანდათან

გრინვიჩის გასწვრივ, ძაღლების კუნძულთან.

უეიალალა ლეია უოლალა ლეიალალა
და ელიზაბეთი და ლესისტერი შერწყმული ნიჩაბთან“
*მინიმუმება დედოფალ ელიზაბეტის სიყვარულისა ლორდ ლეისიტერისადმი,
„საკარო არშიყოების“ ნიმუში.*

„კიჩოზე ნიჟარა, წითელ-ოქროსფერი,
ორივე ნაპირთან ზღვაური იმღერის და სამხრეთის ქარი რხევით,
ტალღებითა

წაიღებს ხმას ზარის თეთრი კოშკებიდან...

უეიალალა ლეია, უოლალა ლეიალალა...

„ტრამვაი და ხეები მტვრიანი“ ...

გამაბეზრა ჰაიბერიმ... რიჩმონდს და კიუს მეწვია ზიანი...“ (ელიოტი, 2014).

თანამედროვე, „კუპრითა და ზეთით „გაოფლილი“ ტემზის ასულები, პაროდირებული სახე ვაგნერის რეინის ასულებისა, ვულგარულად აღწერენ თავიანთ შემთხვევით სასიყვარულო კავშირებს რიჩმონდში, ქიუში, ჰაიბერიში, მარგეიტში. არსი იწნეხება სტრიქონში: „არარაობა - მე - შევერთვი არარაობას“... აქ აღარაა სიყვარული, არის მხოლოდ ბილწი ვნება.

„რიჩმონდში ავწიე პირველად ფეხები და ვიწრო ნავში გულადმა ვიწექი,
ძგიდეებს ვეხებოდი.

ტერფები ჩემი მარგეიტშია, არ მავიწყდება და ტერფებქვეშ გული მიგია...

და ცრემლებს ღვრიდა, როცა ეს მოხდა და მპირდებოდა „ახლის დაწყებას“...

მე არც რა მითქვამს... ან, რა მქონდა სასაყვედურო?!“

და მარგეიტის სანაპიროზე არარაობა - მე - შევერთვი არარაობას...

ჭუჭყიან ხელებს დამტვრეული ფრჩხილები ამკობს...

და ჩემს მორჩილ ხალხს აღარ ძალუმს განცდა, არც ყნოსვა არარაობის...

ლა... ლა...

ავიღე გეზი კ ა რ თ ა გ ე ნ ი ს კ ე ნ ...

ცეცხლი მიკივია... ცეცხლი მიკივია... ცეცხლი მიკივია...

ო, ღმერთო, მიხსენ... ო, ღმერთო, მიხსენ...ცეცხლი მიკივია..“ (ელიოტი, 2014).

(„To Carthage then I came burning burning burning burning

O Lord Thou pluckest me out“ - აქ სასვენ ნიმუშები უგულვებელყოფილია).

კართაგენი, ნეტარი ავგუსტინეს მიხედვით, სიბილწისა და მრუშობის ქალაქია, ქალაქი-პარადიგმა. თავისი კონცეპტუალური ნაშრომის, ქრისტიანული სამყაროს ერთ-ერთი მთავარი წიგნის - „აღსარებების“ მესამე თავში ავგუსტინე უფალს სთხოვს, „ამოათრიოს ჭაბუკობის ვნებათა გამოქვაბულიდან“ - კართაგენიდან (ეს იმავე ტიპის პარადიგმაა, რაც „ბაბილონი“ (სიძვის ქალაქი) წმინდა წერილში). ელიოტი „ბერწი მიწის“ კომენტარში ციტირებს ავგუსტი-

ნეს: „მაშინ მოვედი კართაგენში, სადაც არაწმინდა სიყვარულის გუგუნმა მოიცვა ჩემი ყურები“.

კონსტრუქცია „ცეცხლი მიკივია“, ელიოტისავე კომენტარის მიხედვით, ინსპირირებულია ბუდას ქადაგებით (რასაც პოეტი ჰარვარდის უნივერსიტეტის ორიენტალისტური (აღმოსავლური) სერიის გამოცემებში გასცნობია, კერძოდ, ჰენრი კლარკ ოურენის - ერთ-ერთი გამორჩეული ორიენტალისტის წიგნში.

ელიოტი კომენტარებში აღნიშნავს, რომ გადაძახილი ნეტარი ავგუსტინესა და ბუდას - „დასავლური და აღმოსავლური ასკეტიზმის ამ ორი გამორჩეული წარმომადგენლის ნააზრევისა შემთხვევითი არ არის“ (ჩხეიძე, 2014: 28).

კონცეპტუალურია პოემის მეოთხე ეპიზოდი-„სიკვდილი წყალში“ -

„ორი კვირაა, დაიღუპა ფლებს ფინიკელი - აღარც ესმის ხმა თოლიების, აღარც ზღვის ღელვა, არც თავანი, აღარც - მოგება...

წაიღო წყალმა... ჩაიხუტა უფსკრულმა ძვლები.

ბევრჯერ ჩაყვინთა, ბევრჯერ ტალღებს მოექცა ზევით...

ცხოვრების ელვა ჯურღმულისაკენ მიაქანებდა

და ქრისტიანო, თუ ებრაელო, ვინც ატრიალებ ბორბალს“ (ელიოტი, 2014).

ბედ-იღბლის ბორბალი იგივე ძველინდური სამსარაა - ყოფიერების ალეგორია, გველი, რომელსაც საკუთარი კუდი პირით უპყრია - შეკრული, მოჯადოებული წრე. ინდური „სამსარა“ ქართულში დაღეფილია ფორმით „სამსალა“ - შხამი - „შენ ხარ მიზეზი სოფლისა აგრე გასამსალებისა“ - „ვეფხისტყაოსანი“: „და ვინც ქარიშხალს ასდევნებხარ“ - შდრ...„ყოველივე ამაოა და ქარის დევნა“ - ეკლესიასტე).

მეოთხე (ყველაზე ლაკონიური) პასაჟი „ბერწი მიწისა“ ერთგვარი გაგრძელებაა ელიოტის ადრეული (ფრანგულად დაწერილი) ლექსისა „ცეკვა რესტორანში“, რომელშიც გარყვნილი მოხუცი მიმტანი თავისი პირველი სექსუალური გამოცდილების შესახებ უყვება რესტორნის მეპატრონეს. ეს მიმტანი და ფლებს ფინიკელი, მადამ სეზოსტისის ტაროს კარტის დამხრჩვალ მუზღვაური ერთი და იგივე პერსონა-პერსონიფიკაციაა - დახრჩობით (წყალში სიკვდილით) განწმენდილი მრუშობის ცოდვისაგან (ისევე, როგორც „ქარიშხლის“ პერსონაჟი ფერდინანდი).

მეხუთე ეპიზოდი („რა სთქვა ქუხილმა“) „ბერწი მიწის“ კონცეპტუალური პასაჟია, სადაც ელიოტი შთაგონებულია რამდენიმე წყაროთი: 1. უფლის სვლით ემაუსის გზაზე (ახალი აღთქმა); 2. მიახლოებით იდუმალ სახიფათო კომპთან (ჯესი უესტონის „ლეგენდა გრაალისა (რიტუალიდან სარაინდო რო-

მანამდე“); 3. თანადროული ევროპის დეკადანსი, რომელიც ბრწყინვალედ ასახა ჰესემ თავის „ქაოსში ჩახედვაში“ (იხ. ზემოთ).

ელიოტი ტექსტის ფინალურ პასაჟში ქრისტეს თემას უბრუნდება, კერძოდ, მაცხოვრის სვლას ემაუსის გზაზე. მკვდრეთით აღმდგარი ქრისტე თან ახლავს მოწაფეებს ემაუსის გზაზე, მაგრამ „მათ თვალი დახშოდათ და ვერ იცნეს იგი“ (ლუკა მახარებელი).

აქვე ელიოტი ჩართავს პასაჟს ანტარქტიდის ექსპედიციის მონაწილეთა ჩანაწერებიდან. მეცნიერებს ეჩვენებოდათ, რომ მათ შორის იყო ვიღაც, ვისი აღქმაც არ შეეძლოთ: „Who is the third, who walks always beside you?“ – „ვინ არის მესამე, მუდამ შენ გვერდით მავალი?!“

წვიმის (განახლების, განწმენდის) მომასწავებელი ქუხილი ისმის შორეული მთებიდან. ბერწ მიწად ქცეული ევროპა უნდა განიწმინდოს, ბერწი მიწა მაცოცხლებელმა წვიმამ - ადამიანის ბუნებაში კვლავგაღვიძებულმა „თავგანწირვამ, თანალმობამ (თანაგრძნობამ), თავშეკავებამ“ უნდა დააღბოს.

„ქუხილის იგავი“ ელიოტს წაუკითხავს ბრიჰადარანიაკაში (უპანიშადები 5, 1), იქიდან ამოულია კონსტრუქცია „დატა - დაიადჰვამ(ი) - დამიატა“ - თავგანწირვა - თანალმობა - თავშეკავება“- ერთადერთი გზა ბერწი მიწის მაცოცხლებისა, სულიერი გადარჩენისა. ეს სიტყვები კონცეპტუალურ ენიგმებად ჟღერს „ბერწი მიწის“ ფინალურ პასაჟებში. იობის წიგნშიც ქუხილის ხმით უფალი ხმობს.

„ოფლით დაღარულ მოლაპლაპე სახეთა მერე,
ყინვა-ტეხვრისგან გაშეშებულ ბაღების მერე“. *აქ იგულისხმება გეთსიმანიის ბაღი - უფლის გაცემის ადგილი, გაზაფხულის ყინვაში. მინიშნება ადამიანის უგუნურებაზე - უფლის გაცემაზე. სხვათა შორის, სწორედ ეს „ყინვა-ტეხვრა“ აღწერილი ჩეხოვის ბრწყინვალე ნოველაში „სტუდენტი“, რომელსაც მწერალი თავის საუკეთესო ნაწარმოებად თვლიდა (ნ. კ.).*

„გულისშემზარავ ციცაბოთა და კლდეთა მერე მოთქმა და წუხილი,
ციხე და სასახლე და ექო კიდევ გაზაფხულობით - შორი ქუხილის,
ვინც იყო, იყო, იყო და მოკვდა,

ვინცა ვყოფილვართ, გველის სიკვდილი
და მოთმინება ცოტა თან გვახლავს“ (ელიოტი, 2014).

აღწერილია წუთისოფლის მეტაფორული სურათი (ელიოტთან წყალი ქვიშაში იგივეა, რაც გალაკტიონთან ვარდი სილაში - ნ. კ.):

„არ არის აქ წყალი, აქ მხოლოდ კლდენია, კლდენია უწყლოდ. გზა ქვიშიანია.
გზა ადის, იჭრება, ეხვევა მთებში, მთები - კლდოვანი, კლდენი უწყლო.
ახ, იყოს წყალი - შევჩერდებით, მოვიკლავთ წყურვილს“

შდრ. „ვინც ჩემს წყალს დაღვეს, არასოდეს მოსწყურდება“ - უფლის სიტყვები სამარიტელი დედაკაცისადმი.

„მაგრამ კლდეებში ვერ შედგები... იმწყვდევა სული... ჩამშრალა ოფლი და ქვიშაში ეფლობა ფეხი... ახ, ნეტავ, იყოს წყალი სადმე ამ კლდეთა ეხში!

მკვდარ მთათა ხახას გამოხრული კბილები უჩანს.

ვერ ჩამოჯდები, ვერც იფიქრებ წყნარად და ყუჩად

და არც სიმშვიდე არ იქნება გაბმული მთებში...

მშრალი ქუხილი გადასკდება... უნამო მწირი...

განმარტოება არ იქნება აღარც ამ მთებში -

ლაპლაპა სახით დამცინავად, რისხვით გიმზერენ

კარ-ფანჯრებიდან დაბზარული ქოხმახებისა... ახ, იყოს წყალი... და არა კლდენი...

თუნდ იყოს კლდენი და წყალიც იყოს... წყალი... ნაკადი... ტბორი კლდეებში

და გაისმოდეს ჩხრიალი წყლისა, არა ჭიჭინი ჭიჭინობელის,

არა შრიალი გამხმარ ბალახის... ჩხრიალი წყლისა - კლდეზე ჩხრიალი,

ვით განდევილი შაშვი გალობს ფიჭვის ტოტებში... (ეს იმედის ხმაა)

წკრ... კრ... კრ... კრ... კრ... კრ... მაგრამ წყალი აქ არსად არის...

... ვინ არის იგი, ის მესამე - გვერდით რომ გახლავს?

როცა გავითვლი, ჩვენ ორნი ვართ, მხოლოდ ჩვენ ორნი,

მაგრამ, როდესაც წინ გავცქერი თეთრი გზის ნათელს, ვიღაცა მეჩვენება,

გვერდით რომ გახლავს - მუქ მანტიაში გახვეული, თავშებურვილი,

ვერ გამოგია, კაცია თუ ქალი ბრძანდება - ვინ არის იგი,

მეორე მხრით გვერდით რომ გახლავს?

ეს რა ხმა არის ზეცის თაღებში, რა მშობლიური ლოცვა გაისმის,

ის ვინ არიან, შებურვილნი გუნდნი და გუნდნი,

ნაპრალებიდან მოძვრებიან შორს ტრამალებზე

და ჰორიზონტთან გაუმართავთ ფერხული მხოლოდ.

ეს რა ქალაქი გადმომდგარა ცისფერ მთებიდან,

რომ ინგრევა და შენდება და ინგრევა ისევ?!

ცვივა კოშკები

იერუსალიმი ათენი ალექსანდრია ვენა ლონდონი არცთუ ნამდვილი...

(ელიოტი არც აქ იყენებს სასვენ ნიშნებს).

ქალმა ჩაშალა თმანი გრძელნი, შავი, ჯალჯური

(კიდევ ერთი იმპერსონალური ქალი - „სიტუაციათა ლედი“)

და ამუსიკდა, ვით სიმები ტკბილი საკრავის,

და მლამიონი [ღამურები] იის შუქში სახით ბავშვურით სტვენენ და სტვენენ,

გარს უვლიან და ფრთას გაჰკრავენ და ეშვებიან თავდაყირა, ლაღად, ნებისად და წკრიალებენ, სად თუ კომკის ნანგრევებია, გარდასულ ამბავთ ზართა ხმანი მოგვიყვებიან და ხმა ჭურჭელთა ცარიელთა და დაწრეტილ წყაროებისა...

... ამ მათათა შორის ჩავარდნილა მცირე ჭაობი და მთვარის შუქში მობიბინე ბალახი მოთქვამს სევდას დაკარგულ სამარხების,

სამლოცველოსთან ქარის, ქარიშხლის ანაზარად რომ დარჩენილა...

არც სად სარკმელი... კარი ჭრიალებს... გამხმარი ძვლები აშფოთებს არვის...

მხოლოდ მამალი შესკუპებულია ... ყი-ყი-ყიყილიყო, - ყივის მამალი, იელვებს როცა...

ნოტიო ქარი მორეკავს წვიმას... და დაშრა განგი... (Ganga was sunken)“ (ელიოტი, 2014). *განგი - ადრეული ვეგეტატიური მითების წმინდა მდინარე, ნაკვები ჰიმალაის წმინდა ყინულით. განგის დაშრობა მიწის გაბერების ანალოგიური სახეა.*

„დაჭკნა ფოთოლი - ელოდა წვიმას ...

შორი ღრუბელი თავს იყრიდა თავს ჰიმავეანტზე“.

(*ჰიმალაის მთები - ევერესტი, ჯომოლუნგმა*)...

„იყუჩა ჯუნგლმა, მოიბუზა და გაისუსა...

და თქვა ქუხილმა:

და

და ტ ა Datta (თავგანწირვა): რა გაგვიღია, მეგობარო?

სისხლი, ჩემს გულს რომ ასულდგმულეებდა,

გამძვინვარება ერთი წუთისა, ას წელიწადს რომ ვერ ამოიგებ“ (ელიოტი, 2014).

შდრ. შექსპირისეული და ფოლკნერისეული კონსტრუქცია - „ხმაური და მძვინვარება“ - ადამიანური ყოფიერების უზუსტესი მეტაფორა. ჩვენ მხოლოდ ვხმაურობთ და ვმძვინვარებთ, რადგან ავთანდილივით როდი ვთხოვთ უფალს: „მომეც დათმობა სურვილთა“... კონფუცი ამბობს: „ვინც იცის, რომ საკმარისი საკმარისია, მას ყოველთვის ექნება საკმარისი“.

„ჩვენი ცხოვრება ესაა და მხოლოდ ეს არის (By this and this only we have existed) -

ნეკროლოგებში რომ ვერავინ ამოიკითხავს,

ვერც ხავსმოდებულ წარწერებში საფლავის ქვების,

ვერც ანდერძებში, ჩვენს დაცლილ ჭერქვეშ რომ გახსნიან რწმუნებულები...

და დ ა ი ა დ ჰ ვ ა მ ი Daiadhvam (თანალმობა):

გავიგონე - გადატრიალდა გასაღები კარებში ერთხელ,

მხოლოდ ერთხელ გადატრიალდა გასაღები - ეს ფიქრი ჩვენი თავის ციხეში“:

მდრ. დანტეს ჯოჯობეთი (თ. 33): „და გავიგონე, როგორ დაკეტეს საშინელი კოშკის კარები“ - არქიეპისკოპოსმა რუგიერიმ გრაფი უგოლინოს ოჯახი ციხეში ჩააგდო, გასაღები კი გადააგდო. ჯოჯობეთის მეცხრე გარსში ბოროტ და უსამართლო არქიეპისკოპოსს სწორედ ეს გასაღები უხვრეტს თავისქალას...

თავად ელიოტს კომენტარებში მოჰყავს ციტატა ფ. ბრედლის წიგნიდან „აღქმა და რეალობა“, რომ ადამიანის პერსონალური ფიქრი ყველასათვის დაფარული, მიუწვდომელია: „ჩემი გამოცდილება რჩება ჩემსავე წრეში... თითოეული სფერო გაუმჭვირვალეა სხვებისათვის, ვინც გარს (გვ)არტყია. მთელი სამყარო თვითთულისთვის სპეციფიკურია“ (ელიოტი, 2014: 30);

„გასაღებზე ფიქრობს სუყველა და შეუფაღქმნის ციხეს თავისას“

(მდრ. ქართულ ფოლკლორში: „რა ვქნისა ციხე ავაგე, ჯავრი შევაბი კარადა“),

„მხოლოდ ღამიან სადღაც ზეცა ჩაიფენს კალოს,

წამით იელვებს დამსხვრეული კორიოლანოს“

(კორიოლანოსი - შექსპირის „ქარიშხლის“ უაღრესად პატივმოყვარე, ეგოისტი პერსონაჟი. პატივმოყვარე ვერასოდეს იქნება თანამდომობელი, ანუ ის ვერ დაიცავს დაიადჰვამის პრინციპს)...

„და დამიატა damyata (თავშეკავება):

ნიჩაბი ნავს აიყოლიებს, ხელი რომ მართავს გაწაფული და ძალოვანი

მოსარკულ ზღვაზე და გულს შენსას აიყოლიებს,

გულს - ამგერებულს თანაგრძნობით.. ნიჩაბი იგი კვლავ უპყრია ხელს მღევამოსილს.

ვიჯექ ნაპირზე, ვთევეზაობდი, ზურგით უდაბნო მომყუდებოდა...”

ამ პასაჟში შემოდის მეფე-მეთევზის პარადიგმა (ჯესი უესტონი, „გრაალის ლეგენდა (რიტუალიდან სარაინდო რომანამდე)“. „თევზი“ აქტიური პარადიგმაა ქრისტიანობაშიც, წარმართულ ლეგენდებშიც. წარმართულ მითებში თევზი ნაყოფიერების, შობის ენიგმაა. თევზი - ბერძნ. იხთის - დაქარაგმებული სახელი უფლისა - იისუს ხრისტოს თეოს იუს სოტერ - „იესო ქრისტე ღვთის ძე, მხსნელი“. ევროპული მით-ლეგენდების მიხედვით, მეფე-მეთევზე გაბერჩეული საზოგადოების პარადიგმაა.

პაატა ჩხეიძის დაკვირვებით, „ბერწი მიწის“ მთავარი თემა „მეთევზე მეფის“ იგავია - მეფისა, ვინც სქესობრივად დაგონჯდა, რის გამოც მისი სამეფოც დაიწყველა - მიწა გაბერწდა, წყალი გაქრა, დაირღვა ვეგეტაციური ციკლი ბუნებისა.. მიწა მკვდარია, ნაყოფს სიხარულით აღარ ელიან, შრომა აღარაა სიხარულის მომნიჭებელი პროცესი... წყალი უნდა დაბრუნდეს... ზნეობის

დაკარგვას, გაბერწებას მოსდევს მიწის გაბერწება, კაცის ცვედანად გადაქცევა, ფიზიკური და სულიერი სტერილიზაცია“ (ჩხეიძე, 60).

„ვუშველი რამეს ამ ჩემს მიწას, ბოლოს და ბოლოს?!“

ტექსტის არსი, დვრიტა სწორედ ამ სტრიქონით კონსტატირდება:

Shall I at least set my lands in order?

ციტატა ინსპირირებულია ესაიას წინასწარმეტყველების პასაჟით: მომაკვდავ მეფე ხიზკიაჰუს ბიბლიური წინასწარმეტყველი ეუბნება: „ანდერძი დაუტოვე შენს სახლს (განაგე, განარიგე, მოაწესრიგე შენს სახლი), რადგან უკვდავი არა ხარ: „Set thine house in order for thou shall die, not live“ (ესაია 38, 1, 2020: 547).

„ინგრევა ხიდი ლონდონისა... ინგრევა ხიდი... ხიდი ინგრევა...“

Poi s` ascope nel foco che gli affina“

(ციტატა დანტეს „განსაწმენდელიდან“ - პროვანსელი პოეტი არნო დანიელი, მრუმების ცოდვით ვნებული, ემუდარება დანტეს, ახსოვდეს და იხსენებდეს სამოთხის გზაზე სვლისას, თავად კი „განსაწმენდელის ალში“ უჩინარდება).

quando fiam ceu chelidon – ჰეი, მერცხალო!“

ეს ალუზია“ შუასაუკუნეების ლექსისა, რომელშიც ბულბული (სიმბოლო ნა-ღალატევი სილამაზისა და უტყვი ხელოვანისა, ნატრობს: „როდის გავხდები მერ-ცხალივით და აღარ ვიქნები მუნჯი?!“.

le Prince d` Aquitaine a la tour abolie - ესეც ალუზია ჟერარ დე ნერვალის ლექსისა, სადაც ტექსტის ლირიკული გმირი თავს ადარებს სატრფოწართმეულ უფლისწულს აკვიტანიისა.

ამ ფ რ ა გ მ ე ნ ტ ე ბ ი თ ვ ა კ ო წ ი წ ე ბ ნ ა მ ს ხ ვ რ ე ვ ე ბ ს ჩ ე მ ს ა ს და თ ქ ვ ე ნ გ ა მ ხ ნ ე ვ ე ბ თ... - არსი მოდერნისტული და პოსტმოდერნისტული ნარატიული სტილისა).

„ისევ ურევს იერონიმო!“ - აქ გვაქვს ალუზია ელიზაბეტის ეპოქის პოეტის - ტომას კიდის „ესპანური ტრაგედიიდან“ (ქვესათაური - „ჰიერონიმო კვლავ გაგიჟდა“) - ესაა ტექსტი მკვლელობის, სიგიჟისა და სისასტიკის შესახებ - ანუ ისეთივე ეპოქაა, როგორც თავად ელიოტისა - მკვლელობის, სიგიჟისა და სისასტიკისა....

„დატა. დაიადჰვამი. დამიატა.

შანთიჰ შანთიჰ შანთიჰ“.

აქ ელიოტის განმარტებით, „შანტიჰ“ უპანიშადების ფორმალური დასასრულის ფორმულაა, რაც, პირობითად, ასე ითარგმნება: „სიმშვიდე, რომელიც მოაქვს წვდომას“. მისი აზრით, ბერწ მიწას მხოლოდ თავგანწირვა, თანაღმობა (თანაგრძნობა), თავშეკავება გაანედლებს და დადგება ჟამი „შანტიჰ“ - „სიმშვიდე, რომელიც მოაქვს წვდომას“...

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბოდლერი (1999): შ. ბოდლერი, ბოროტების ყვავილები, თბილისი;
- ბრუკსი (2014): კ. ბრუკსი, „ბერწი მიწის“ ანალიზი *წიგნში* ტ. ს. ელიოტი, ბერწი მიწა, თბილისი;
- ესაია (2020): ესაიას წინასწარმეტყველება, ბიბლია კომენტარებით, ტ.10, თბილისი;
- გამსახურდია (1991): ზ. გამსახურდია, წერილები, ესეები, თბილისი;
- ელიოტი (2014): ელიოტი ტ. ს., ბერწი მიწა (თარგმანი ოთარ ჩხეიძისა), თბილისი;
- ელიოტი (2007): ელიოტი ტ. ს., ათი ესე, თბილისი;
- ელიოტი (2017): ელიოტი ტ.ს., საღვთო ტყე (ესეები), თბილისი;
- კასასი (2014): ხ. კასასი, მეოცე საუკუნე - ცივილიზაცია და ბარბაროსობა *წიგნში* „ტაიმი“ - მეოცე საუკუნე, თბილისი;
- კობახიძე (1991): თ. კობახიძე, ტომას სტერნზ ელიოტი - პოეზია და მითოსი, თბილისი;
- ოვიდიუსი (2012): ოვიდიუსი, მეტამორფოზები, თბილისი, 2012;
- რატიანი (2003): ზ. რატიანი, ეზრა პაუნდი და Des Imagistes, „არილი“ N3, 9-19;
- საბანისძე (1987): იოვანე საბანისძე, ჰაბოს წამება, ქართული მწერლობა 30 ტომად, ტ.1, თბილისი;
- ჩხეიძე (2014): პ. ჩხეიძე, კომენტარები ელიოტის „ბერწი მიწისა“ *წიგნში* ტ. ს. ელიოტი, ბერწი მიწა, თბილისი;
- Гессе (1998): Г. Гессе, Эссе, Москва;